

Rezultati istraživanja: "Seksualno uznemiravanje na Sveučilištu u Zagrebu - iskustva i stavovi studenata i studentica"

Istraživanje "Seksualno uznemiravanje na Sveučilištu u Zagrebu - iskustva i stavovi studenata i studentica" je provedeno u razdoblju od travnja do lipnja 2017. godine, a dio je diplomskog rada Ivane Andrijašević nastalog pod mentorstvom dr.sc. Maje Mamule i doc.dr.sc. Eve Anđele Delale na diplomskom studiju psihologije na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu.

Cilj istraživanja bio je utvrditi aktualnu prevalenciju seksualnog uznemiravanja studenata i studentica na Sveučilištu u Zagrebu, kako onog od strane osoblja na fakultetima, tako i među vršnjачkog, tj. od strane kolega i kolegica na fakultetima. Osim utvrđivanja prevalencije, istraživanjem se nastojalo ispitati i jesu li češće žrtve muškarci ili žene, imaju li muškarci i žene različite emocionalne reakcije na seksualno uznemiravanje, postoje li razlike u emocionalnim reakcijama ovisno o statusu počinitelja/počiniteljice (član/članica fakultetskog osoblja ili kolega/kolegica s fakulteta) te razlikuju li se muškarci i žene u stavovima o seksualnom uznemiravanju. Također, istraživanjem se nastojao steći uvid i u informiranost studenata/studentica Sveučilišta u Zagrebu po pitanju prijave seksualnog uznemiravanja na fakultetu.

U istraživanju je sudjelovalo 608 sudionika i sudionica (25% muškaraca i 75% žena), studenata i studentica šest znanstvenih područja Sveučilišta u Zagrebu. Najveći broj sudionika i sudionica (50.7%) ima od 21 do 22 godine te je u vrijeme provođenja istraživanja na četvrtoj godini integriranog studija, tj. prvoj godini diplomskog studija (54.8%).

Upitnik korišten u istraživanju je sastavljen od strane Ivane Andrijašević i dr.sc. Maje Mamule te je nastao po uzoru na upitnike korištene u ranijim istraživanjima seksualnog uznemiravanja u visokoobrazovnim ustanovama. Finalna verzija upitnika se sastoji od Skale seksualnog uznemiravanja od strane fakultetskog osoblja (18 čestica, tri stupnja, $\alpha = .85$), Skale seksualnog uznemiravanja od strane kolega/kolegica (14 čestica, tri stupnja, $\alpha = .84$) te Skale stavova o seksualnom uznemiravanju (13 čestica, pet stupnjeva, $\alpha = .79$). Osim tri navedene skale, upitnik sadržava i pitanja višestrukog izbora kojim su se ispitale emocionalne i bihevioralne posljedice seksualnog uznemiravanja te informiranost studenata/studentica o postupku prijave.

Istraživački nacrt je odobren od strane Etičkog povjerenstva Odsjeka za psihologiju Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje je bilo tipa papir-olovka, a podaci su prikupljeni u

vrijeme nastave profesorica i profesorica koji su pristali ustupiti 15 minuta svog predavanja u svrhu provedbe istraživanja.

Pri ispitivanju učestalosti seksualnog uznemiravanja od strane **fakultetskog osoblja**, **44.2%** sudionika/sudionica istraživanja je izjavilo da je **barem jednom** doživjelo da član/članica fakultetskog osoblja *"Iznosi komentare temeljene na stereotipnim i/ili uvredljivim prikazima muškaraca ili žena"*.

Stereotipni i uvredljivi komentari su se pokazali najčešćim ponašanjem i od strane kolega/kolegica na fakultetu, **49.8%** sudionika/sudionica je izjavilo da su **barem jednom** čuli kolegu/kolegicu na fakultetu kako *"Iznosi komentare temeljene na stereotipnim i/ili uvredljivim prikazima muškaraca ili žena"*. Ovim istraživanjem utvrđena prevalencija je nešto **viša od 30%** što je procjena koja se pokazala pouzdanom u ranijim istraživanjima (Benson i Thomson, 1982; Dziech i Weiner, 1984; Leinert-Novosel i Štingl, 2001). Kao i u svim ranijim istraživanjima, tako se i u ovom slučaju potvrdio nalaz o blažim oblicima seksualnog uznemiravanja (npr. komentiranje ili zurenje) kao višestruko učestalijim od težih oblika seksualnog uznemiravanja (npr. neželjeno dodirivanje ili ucjena za ocjenu).

Kada se gleda razlika između muškaraca i žena, **muškarci** u ovom istraživanju imaju **veći broj iskustava** sa seksualnim uznemiravanjem, kako od strane fakultetskog osoblja, tako i od strane kolega/kolegica s fakulteta. U Skali seksualnog uznemiravanja od strane fakultetskog osoblja muškarci imaju statistički značajno ($p < .01$) veći broj iskustava na **četiri čestice**, dok se u Skali seksualnog uznemiravanja od strane kolega/kolegica čak **deset čestica** pokazalo statistički značajnima ($p < .01$). Navedeni nalaz je neobičan utoliko što se na temelju nalaza ranijih istraživanja nije nametala pretpostavka koja bi išla u smjeru muškaraca kao grupe koja je u većoj mjeri izložena seksualnom uznemiravanju od žena.

Muškarci i žene se razlikuju i kada se radi o emocionalnim reakcijama na doživljeno seksualno uznemiravanje. Žene su tako češće ($p < .01$) izjavljivale da je iskustvo seksualnog uznemiravanja u njima izazvalo osjećaj **ljutnje** i **neugode**, dok su muškarci češće ($p < .01$) navodili osjećaj **polaskanosti** kao posljedicu svojih iskustava. Slični rezultati su dobiveni i kod seksualnog uznemiravanja od strane kolega/kolegica, muškarci i u ovom slučaju češće ($p < .01$) prijavljuju kako su im navedena iskustva **laskava** ili **nebitna**.

Sudionici i sudionice različito reagiraju na seksualno uznemiravanje ovisno o tome je li počinitelj/počiniteljica član/članica fakultetskog osoblja ili kolega/kolegica na fakultetu. Kada

su doživjeli **seksualno uznemiravanje od strane fakultetskog osoblja**, sudionici/sudionice su češće ($p < .01$) isticali kako osjećaju **neugodu i ljutnju** ili pak **ne znaju imenovati osjećaj**. Kada su, s druge strane, doživjeli **seksualno uznemiravanje od strane kolega/kolegica na fakultetu**, sudionici/sudionice su češće ($p < .01$) navodili kako im je navedeno iskustvo **laskavo** ili pak **nebitno**. Seksualno uznemiravanje od strane fakultetskog osoblja u sudionicima/sudionicama stoga izaziva **neugodnije osjećaje** te bi se moglo reći kako ga **strože osuđuju**.

Utvrđene su i razlike u stavovima muškaraca i žena o seksualnom uznemiravanju. **Muškarci** su postigli **viši prosječan ukupni rezultat** ($p < .01$) na Skali stavova o seksualnom uznemiravanju od žena. **Viši rezultat** na upitniku ukazuje na **višu toleranciju** na seksualno uznemiravanje. Na temelju navedenog, može se zaključiti kako su muškarci u ovom upitniku dali odgovore koji ukazuju na veću **sklonost ka opravdavajućim stavovima** o seksualnom uznemiravanju od žena.

Kada se sudionike i sudionice pitalo o **promjenama u njihovom ponašanju** koje su uslijedile nakon **seksualnog uznemiravanja od strane fakultetskog osoblja**, najveći broj sudionika/sudionica je istaknuo kako se *"Ništa nije promijenilo"* (21.9%), no slijede ih oni koji su kao posljedicu uznemiravanja *"Izbjegavali počinitelja/počiniteljicu"* (3.6%) te doživjeli *"Smanjenje povjerenja u fakultetsko osoblje"* (2.7%). Odgovori o promjenama nakon **uznemiravanja od strane kolega/kolegica** su slični, i u ovom slučaju najveći broj sudionika/sudionica navodi kako se *"Ništa nije promijenilo"* (28%), a slijede ih oni koji su kao posljedicu naveli *"Izbjegavanje te osobe"* (10.7%) i *"Izbjegavanje boravka nasamo s tom osobom"* (5.1%).

Od sudionika/sudionica istraživanja **nitko** svoje iskustvo nije prijavio fakultetu, a najveći broj je o tome razgovarao s **prijateljima/prijateljicama** (29.7%). Većina sudionika/sudionica (69%) **ne zna** kome se na fakultetu može obratiti u slučaju seksualnog uznemiravanja. Sudionici/sudionice koji su se sa tvrdnjom *"Ako se nađem u nekoj od gore navedenih situacija, znam kome se na fakultetu mogu obratiti."* složili, pokraj odgovora su upisali na koga pritom misle. Analizom danih odgovora utvrđeno je da su sudionici/sudionice naveli **28 jedinstvenih odgovora** pri čemu su se među odgovorima našli i oni poput *"Policiji"*, *"Psihologu/psihologinji"* i *"Bliskim osobama van fakulteta"*, odgovori koji ili nisu primjenjivi na fakultete Sveučilišta u Zagrebu ili ne odgovaraju na pitanje o upoznatosti sa službama i osobama zaduženim za problematiku uznemiravanja na fakultetu.

Na temelju odgovora **31% sudionika/sudionica koji navode da znaju** kome bi se na fakultetu mogli obratiti u slučaju seksualnog uznemiravanja, ne može se steći dojam da na razini Sveučilišta u Zagrebu postoji služba ili osoba na fakultetima koja, u slučaju seksualnog uznemiravanja, može pružiti informacije ili podršku. Ukoliko takva služba ili osoba postoji, ne može se zaključiti da studenti/studentice znaju o kome bi se radilo. Kada ih se pitalo da **procijene svoju informiranost** po pitanju prijave seksualnog uznemiravanja fakultetu, 61.4% sudionika/sudionica je svoju informiranost procijenilo **nedovoljnom**, ne znaju kome bi se obratili niti što bi slijedilo nakon prijave.

Osim neinformiranosti sudionika/sudionica o prijavi seksualnog uznemiravanja na fakultetima kao indikatora **nedostatka institucionalne zaštite studenata i studentica Sveučilišta u Zagrebu**, nalaz koji je obilježio ovo istraživanje jest i onaj o **muškarcima kao grupi pod većim rizikom od seksualnog uznemiravanja na fakultetima**.

Navedeni nalaz je suprotan istraživačkoj hipotezi te nalazima ranijih istraživanja (domaćih i stranih). U svjetlu nalaza o razlikama u emocionalnim reakcijama muškaraca i žena na seksualno uznemiravanje, javlja se teorijska dvojba o prirodi istraživanja seksualnog uznemiravanja. Sudionici, za razliku od sudionica, prijavljuju **veći broj iskustava** na upitniku o seksualnom uznemiravanju, ali pri navođenju emocionalnih reakcija **ne ističu** one koje bi ukazivale na to da su **sudionici takvim iskustvom uznemireni**. Potpuno razumijevanje dobivenih nalaza bi podrazumijevalo teorijske i metodološke izmjene te sasvim novo istraživanje. Trenutačno se kao izgledne nameću dvije pretpostavke, prva je da su sudionici doista doživjeli uznemiravanje koje su naveli te su ga takvim i percipirali, ali **oklijevaju u tome da izraze svoju uznemirenost**. Druga je da sudionici, iako jesu doživjeli ponašanja navedena u upitnicima, ta **ponašanja uistinu ne smatraju uznemirujućima**. U tom slučaju, ako bi se za nužnu pretpostavku seksualnog uznemiravanja uzelo da osoba koja ga doživi treba biti uznemirena, tj. da takva situacija njoj treba biti neugodna te nepoželjna, konstrukt koji se pokušao ovim istraživanjem zahvatiti, u slučaju sudionika, nije seksualno uznemiravanje.